

Αναμνήσεις από τον Νοέμβριο του 1973

Posted on 18 November 2017 by Demetris Koutsoyiannis

Σήμερα (17/11/2017) είχα την τιμή να κάνω την ομιλία στο Πολυτεχνείο [1] για την επέτειο των 44 χρόνων από την εξέγερση του Νοέμβρη 1973. Ανάμεσα στα κείμενα που συμβουλευτήκα είναι το Δικαστικό Πόρισμα Τσεβά [2], η μελέτη του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών [3], ένα ανέκδοτο κείμενο του Νίκου Γιαννάκη (το οποίο έφθασε στα χέρια μου μέσω του κοινού φίλου Βασίλη Ζούκου και με την άδειά του συγγραφέα το έχω αναρτήσει [4]) και μια μαρτυρία της Μιράντας Απειρανθίτου Δρογκάρη [5]. Φυσικά, επιστράτευσα και τις δικές μου μνήμες, που τις έφερα στην επιφάνεια. Μεταφέρω μερικές εδώ, πριν τις σβήσει η λήθη της ηλικίας... Διευκρινίζω απ' την αρχή πως δεν κάνω αυτή την ανάρτηση για να πω πως έκανα ηρωικά κατορθώματα στο Πολυτεχνείο. Ένα φοβισμένο παιδί ήμουν, που έτυχε να ζήσω τα γεγονότα — κι αυτό θα φανεί παρακάτω.

Πρώτες εντυπώσεις απ' το ΕΜΠ

Ήμουν απ' τους τυχερούς που μπήκαν με την πρώτη στη Σχολή Πολιτικών Μηχανικών ΕΜΠ το 1973. Είχα τελειώσει το «10ο Γυμνάσιο Αρρένων Αθηνών» που ήταν ξακουστό για τις επιτυχίες του (πολύ αργότερα, ως Πολυκλαδικό Λύκειο, έγινε ξακουστό για τις καταλήψεις του και για αποφοίτους που γίνονται Πρωθυπουργοί, αφού εξασκηθούν σε ανώτατο επίπεδο στη Σχολή Πολιτικών Μηχανικών ΕΜΠ). Εκείνο το Πολυτεχνείο, πέραν του ότι, όπως και σήμερα, ήταν σχολείο με καθημερινή παρουσία των φοιτητών, δεν είχε και πολλή σχέση με το τωρινό. Ήταν και το γενικότερο περιβάλλον ανελευθερίας που το επηρέαζε... Το πρώτο μάθημα, κάποια Δευτέρα του Οκτωβρίου 1973, ήταν μαθηματικά στο ΜΑΧ (Μεγάλο Αμφιθέατρο Χημικών), κατάμεστο από τους πρωτοετείς όλων των Σχολών του ΕΜΠ. Η κουβέντα που ακόμη θυμάμαι από εκείνο το πρώτο μάθημα είναι «Έμένα θα με βλέπετε και θα κατουριέστε πάνω σας» που μας είπε ο καθηγητής. Δεν ήταν κακός άνθρωπος, ούτε κακός καθηγητής ή μαθηματικός: ίσως τον εκνεύρισε μια νηπιακού τύπου «καζούρα» από έναν φοιτητή. Απλώς τη λέω επειδή είναι η πρώτη μου ανάμνηση απ' το ΕΜΠ. Παρεμπιπτόντως, το πρώτο πράγμα που θυμάμαι απ' τη χρονιά που ήμουν δευτεροετής φοιτητής (1974) είναι τον ίδιο καθηγητή να μας λέει στην τάξη «Παιδιά, σας ευχαριστούμε που μας ελευθερώσατε».

Πώς μπήκα στα γεγονότα

Την Τετάρτη 14 Νοεμβρίου 1973 έγινε Γενική Συνέλευση των φοιτητών της Σχολής Πολιτικών Μηχανικών στο ΜΑΧ. Αμφιθέατρο γεμάτο, είχα πάει κι εγώ με λαχτάρα — η πρώτη μου φοιτητική συνέλευση. Το θέμα ήταν οι φοιτητικές εκλογές, αλλά εκείνη τη μέρα είχαν επανέλθει και οι φοιτητές που είχαν στρατευθεί για συνδικαλιστική δράση. Θυμάμαι πως μιλούσε και ο Πεντάρης, μορφή του αντιδικτατορικού αγώνα, Πρόεδρος των Κρητών φοιτητών. Όμως, παρόλο που ήταν καλός ρήτορας, θυμάμαι πως δεν του δίνανε τη σημασία που άξιζε. Είχαν αρχίσει να συζητούν για την κατάληψη που θα επακολουθούσε.

Έφυγα από κει με το τέλος, είχα ραντεβού με το συμμαθητή μου απ' το 10ο Γιάννη Λάζαρη, που είχε μπει στο Μαθηματικό στο ΕΚΠΑ. Του είπα ότι κάτι γίνεται στο Πολυτεχνείο. Ήθελα να γυρίσω πίσω στο ΕΜΠ αλλά φοβόμουν. Του πρότεινα να πάρουμε το τρόλεϊ που περνούσε απ' την Πατησίων να δούμε τι γίνεται. Δέχθηκε. Φτάνοντας μπροστά απ' το ΕΜΠ, φοιτητές που είχαν βγει στην Πατησίων σταμάτησαν το τρόλεϊ φωνάζοντας συνθήματα όπως «κατε-βείτε-κά-τω». Άλλο που δεν ήθελα. Κατέβηκα και ξαναμπήκα μέσα στο Πολυτεχνείο, όπου έμεινα όλο το τριήμερο, με διαλείμματα κάποια μεσημέρια που πήγα για λίγη ώρα στο σπίτι μου. Ο Γιάννης δεν με ακολούθησε και αργότερα μου έκανε κριτική ότι μπήκα από συναισθηματικούς λόγους και ενθουσιασμό και όχι ενσυνείδητα. Φυσικά είχε δίκιο.

Δημοκρατικές διαδικασίες και περιφρούρηση

Από το πιο χαρακτηριστικά που θυμάμαι ήταν η Συνέλευση των φοιτητών της Σχολής στο αμφιθέατρο Γκίνη 18. Νομίζω πως έγινε μετά τα μεσάνυχτα της Πέμπτης, ξημερώνοντας Παρασκευή. Τότε εκλέξαμε μέλη της Συντονιστικής Επιτροπής τον Γιώργο Τσεμπελή και τον Δημήτρη Χατζησωκράτη. Από τα θέματα που

συζητήθηκαν και την ενημέρωση που έγινε θυμάμαι ότι υπήρχαν επαφές με πολιτικές δυνάμεις (θυμάμαι πως ακούστηκαν τα ονόματα των πολιτικών Γ. Μαύρου και Ε. Αβέρωφ). Υπήρχε η ελπίδα πως ο Παπαδόπουλος και η κυβέρνηση Μαρκεζίνη θα έπεφταν και θα ακολουθούσαν πολιτικές εξελίξεις.

Εγώ σαν πρωτοετής που ήμουν δεν ήξερα πολλά πρόσωπα και πράγματα και δεν θυμάμαι να είχα καμιά σπουδαία δράση μέσα στα γεγονότα, πέρα από το να είμαι μέρος τους. Είχα και κάποια συμμετοχή στις συζητήσεις και στην περιφρούρηση. Κρατούσα, όταν χρειαζόταν, και το απαραίτητο ρόπαλο και ίσως το πιο σημαντικό μου καθήκον ήταν πως ήμουν για κάποιες ώρες περιφρούρηση στον ραδιοφωνικό σταθμό στο κτήριο των Μηχανολόγων-Ηλεκτρολόγων (Μπουμπουλίνας). Για να επιτρέπω την είσοδο θα έπρεπε να έχουν ραβασάκι απ' την Συντονιστική Επιτροπή. Πέρασε η Ιωάννα Καρυστιάνη χωρίς ραβασάκι και την άφησα. Τη γνώριζα, όπως και τον Νίκο Μπίστη, απ' την Νομική όπου είχα πάει σε κάποιες συνελεύσεις, μαθητής ακόμη. Σπουδαίοι ρήτορες και οι δύο, μεγάλες μορφές της εποχής. Δεν φαντάστηκα πως η Καρυστιάνη χρειαζόταν ραβασάκι για να περάσει. Βέβαια, ο υπεύθυνος (ανώτερός μου) στην περιφρούρηση με διαολόστευε που την άφησα —φυσικά είχε δίκιο και έμαθα να είμαι πιο προσεκτικός.

Συνθήματα

Τα συνθήματα του Πολυτεχνείου ήταν ενωτικά: «Ψωμί – παιδεία – ελευθερία», «Κάτω η χούντα», «Απόψε πεθαίνει ο φασισμός», κ.ά., και γράφονταν σε πανό. Έγιναν και παραφωνίες με συνθήματα που γράφθηκαν σε προσόψεις κτηρίων, αρκετά από τα οποία ξέφευγαν από τον πανδημοκρατικό χαρακτήρα, όπως «ΚΚΕ», «Κάτω το κράτος», σφυροδρέπανα κ.ά. Αργότερα, μετά την εισβολή των τανκς, η χούντα αυτά θα τα πρόβαλε στην τηλεόρασή της για να συκοφαντήσει την παλλαϊκή εξέγερση σαν «αναρχοκομμουνιστική». Το πόρισμα Τσεβά απέδωσε το γράψιμο αυτών των συνθημάτων σε πράκτορες της ΚΥΠ και της ΕΣΑ.

Προσωπικά με είχαν ενοχλήσει σφόδρα αυτά τα τελευταία συνθήματα. Συζήτησα το θέμα με τον συμφοιτητή μου Νίκο Μορόπουλο που τον γνώρισα εκεί μέσα. (Το όνομα το ήξερα γιατί είχε περάσει στις εισαγωγικές πρώτος στους Πολιτικούς Μηχανικούς. Ήταν εκεί οικογενειακώς —γνώρισα και τη μητέρα του, ενώ την αδερφή του Τώνια που ήταν στη Συντονιστική Επιτροπή, τη γνώρισα αργότερα). Με το Νίκο συμφωνήσαμε ότι τα συνθήματα αυτά ήταν διχαστικά και άρα βλαπτικά. Βρήκαμε κάποιους απ' τους μεγάλους, μάλλον της Συντονιστικής Επιτροπής. Τους ρωτήσαμε αν συμφωνούν ότι πρέπει να σβηστούν και συμφώνησαν. Προθυμοποιηθήκαμε, αν μας δώσουν άσπρο χρώμα να τα σβήσουμε εμείς. Στη θεωρία συμφώνησαν και μας είπαν πως θα μας έδιναν, αλλά αυτό δεν έγινε.

Πώς ξαναμπήκα το τελευταίο βράδυ

Το μεσημέρι της Παρασκευής είχα πάει στο σπίτι μου, έφαγα, ξεκουράστηκα λίγο και ξαναξεκίνησα για το Πολυτεχνείο. Ο μεγαλύτερος αδερφός μου, ο Γιώργος, προσπάθησε να με πείσει να μην πάω, γιατί είχε μυριστεί ότι θα γινόταν χαλασμός. Πήρε και το λεωφορείο μαζί μου και μου μιλούσε στο δρόμο. Αλλά εγώ δεν άκουγα. Όταν έφτασα στην είσοδο στην Πατησίων, η περιφρούρηση δεν μου επέτρεπε την είσοδο γιατί δεν είχα φοιτητικό πάσο (δεν είχαν ακόμη βγει για τους φοιτητές του ΕΜΠ). Έλεγχος στην είσοδο δεν υπήρχε τις προηγούμενες μέρες, αλλά όπως εξελισσόταν η κατάσταση και βελτιωνόταν η οργάνωση, για να μπει έπρεπε να ήσουν φοιτητής —δεν είχε σημασία σε ποια Σχολή. Συνάντησα τυχαία τον φίλο και συμμαθητή μου Κώστα Λουτσιδίδη που έβγαине απ' την πύλη της Πατησίων. Είχε μπει στην Ιατρική και εκεί είχαν βγάλει φοιτητικές ταυτότητες. Του τη ζήτησα, μου την έδωσε και έτσι μπήκα με ξένο πάσο.

Αργότερα βρέθηκα σε δύσκολο δίλημμα, πως θα ξεφορτωνόμουν την ταυτότητα. Αν την κρατούσα και με έπιαναν, θα ενοχοποιούσα και τον φίλο μου. Αν την κατέστρεφα θα έχανε ο άνθρωπος το πάσο του. Τελικώς, μετά την είσοδο του τανκ την έβαλα μέσα σε ένα ντουλάπι φοιτητή της αρχιτεκτονικής στο κτήριο Αβέρωφ (δεν βρέθηκε ποτέ, και δεν δημιουργήθηκε πρόβλημα στον φίλο μου).

Πυροβολισμοί

Μπαίνοντας στον περίβολο του Πολυτεχνείου την Παρασκευή είχε σχεδόν νυχτώσει. Αρχισα να ψάχνω για κανένα φίλο αλλά δεν βρήκα —όλο το βράδυ ήμουν ανάμεσα σε αγνώστους. Κάποια στιγμή ήρθα σε επαφή με τα

δακρυγόνα που άρχισαν να πέφτουν – η πρώτη εμπειρία μου. Λίγο αργότερα άρχισα να ακούω κρότους, απ' έξω, απ' την Πατησίων που δεν τους είχα ξανακούσει. Πλησίασα προς τα κάγκελα, όπου ήταν ανεβασμένοι πολλοί, φωνάζοντας συνθήματα. Τους ρωτάω, «τι είν' αυτοί οι κρότοι». Μου απαντάει κάποιος, «τι θες να είναι, πυροβολισμοί», συνεχίζοντας, απτόητος και ατρόμητος, να φωνάζει συνθήματα κρεμασμένος στα κάγκελα. Απομακρύνθηκα αμέσως φοβισμένος, τρέμοντας. Χώθηκα μέσα στο κτήριο Αβέρωφ. Πήγα σε μια αίθουσα που κοιμόταν κόσμος, έκανα κι εγώ τον κουρασμένο και προσποιήθηκα πως θέλω να κοιμηθώ. Δεν μπόρεσα να το κάνω για πολύ. Έφυγα, προσπαθώντας να βρω κάτι να κάνω. Είδα ότι ζητούσαν νοσοκόμους και προθυμοποιήθηκα. Είχαν ήδη μεταφερθεί αρκετοί τραυματίες και κάποιες αίθουσες στον πάνω όροφο του Αβέρωφ είχαν μετατραπεί σε πρόχειρο νοσοκομείο με κρεβάτια τα σχεδιαστήρια. Υπήρχαν γιατροί εθελοντές και εφοδιαζόμασταν με φάρμακα απ' έξω.

Τανκς

Κάποια στιγμή σε ένα διάλειμμα απ' την υπηρεσία του νοσοκόμου, βγαίνω έξω στο μεγάλο πλατύσκαλο του Αβέρωφ. Βλέπω στην Πατησίων το τανκ με τη μπούκα του κανονιού του στραμμένη προς το Αβέρωφ. Ένιωσα σαν να είναι στραμμένη πάνω μου, να μου ρίξει. Ότι θα έβλεπα μπροστά μου κανόνι στραμμένο προς τη μεριά των φοιτητών δεν μου είχε περάσει στο μυαλό. Μέμφθηκα τον εαυτό μου γι' αυτό. Θα έπρεπε να το περιμένω από μια στυγνή χούντα που είχε εξασκήσει τον παραλογισμό όσο συχνά τον χρειαζόταν, που δεν υπολόγιζε ανθρώπινες ζωές, που τα βασανιστήρια τα είχε κάνει ρουτίνα. Περίμενα πια ότι θα άρχιζαν να μας βομβαρδίζουν με τα τανκς. Έκανα ένα γρήγορο απολογισμό της ζωής μου και με έπιασε το παράπονο που θα τέλειωνε στα 18 μου.

Γύρισα μέσα στο Αβέρωφ. Δεν υπήρχε καν ραδιόφωνο να ακούμε το ραδιοφωνικό μας σταθμό, να έχουμε κάποια ενημέρωση. Ακουστήκε πως γίνονταν διαπραγματεύσεις. Προσπαθούσαμε να ευθυμήσουμε, να κάνουμε πλάκες. Θυμάμαι πως υπήρχαν κάποιες κονσέρβες και κάποιος τις μοίραζε λέγοντας «Παιδιά, φάτε το τελευταίο σας».

Αποχώρηση

Όταν ξαναβγήκα στο πλατύσκαλο του Αβέρωφ το τανκ είχε μπει μέσα και πλησίαζε προς το κτήριο. Ο κόσμος είχε αρχίσει να βγαίνει. Κατέβηκα κι εγώ τη μεγάλη σκάλα. Ήμουν μόνος, χωρίς να ξέρω κάποιον να του μιλήσω. Στο τέλος της σκάλας βλέπω μια κοπέλα δίπλα μου, κι εκείνη μόνη. Την έπιασα απ' το μπράτσο—δεν είχε αντίρρηση. Αλλά δεν ανταλλάξαμε άλλες κουβέντες. Περνώντας μπροστά στο τανκ, ακούμε έναν στρατιωτικό απ' τον πύργο του να λέει «Παιδιά, πάτε προς Τοσίτσα γιατί αν πάτε στη Στουρνάρη θα σας πιάσει η αστυνομία». Σκέφτομαι με ένταση, λέει αλήθεια ή ψέματα; Αποφασίζω, δεν ξέρω πως, ότι λέει την αλήθεια. Κι αποδείχθηκε πως την έλεγε γιατί φίλοι που πήγαν προς Στουρνάρη, έμαθα αργότερα πως είχαν συλληφθεί. Κρατώντας την άγνωστή μου κοπέλα, περνώντας την πορθημένη κεντρική πύλη της Πατησίων, κατευθυνθήκαμε προς Τοσίτσα. Υπήρχαν φαντάροι με όπλα, κι άλλοι με πολιτικά που έβριζαν και κρατούσαν καθρόνια και χτυπούσαν, σε μικρή απόσταση απ' τον τοίχο. Σχηματιζόταν ένας στενός διάδρομος κι έπρεπε να τρέχουμε μέσα του. Τρέξιμο σε κατάσταση αλλοφροσύνης. Μια-δυο ξυλιές που έφαγα, ούτε καν τις κατάλαβα. Με την κοπέλα χαθήκαμε.

Λίγο παραπάνω, όπου είχε σταματήσει ο σχηματισμός των φαντάρων, συγκεκριμένα στο νούμερο 20 της Τοσίτσα, ένοικοι είχαν βγει στην είσοδο της πολυκατοικίας. Μας λένε, σε μένα και σ' αυτόν που βρέθηκε δίπλα μου, να περάσουμε μέσα να μας κρύψουν. Αγαλλίαση... Μας πήραν στο διαμέρισμά τους σε κάποιον όροφο. Είχαν και τηλέφωνο και πήρα τους δικούς μου (που στο μεταξύ με έκλαιγαν για σκοτωμένο...). Αφού μιλήσαμε λίγο και αφού μας έδειξαν και την έξοδο κινδύνου (η πολυκατοικία είχε σιδερένια σκάλα έκτακτης ανάγκης) μας έστρωσαν να κοιμηθούμε στο χωλ. Το παιδί που βρέθηκε μαζί μου ήταν μαθητής γυμνασίου (αλλά περίπου συνομήλικός μου). Είχε σκάσει δίπλα του μια βόμβα δακρυγόνου και είχε πάθει σοκ. Του είχαν δώσει στο πρόχειρο νοσοκομείο μερικά βάλιουμ. Κοιμήθηκε αμέσως. Εγώ προσπάθησα να μείνω ξύπνιος μην κάνει καμιά έφοδο η αστυνομία ή ο στρατός στο σπίτι και είχα συνέχεια το μάτι στη χαραμάδα της πόρτας μην ανάψει φως απ' έξω.

Τις επόμενες μέρες έπαιρνα κι εγώ βάλιουμ για να κοιμηθώ για αρκετό καιρό. Έμενα στο σπίτι και ξεμύτιζα σπάνια. Η κατάσταση ήταν εφιαλτική σε όλη την Αθήνα. Οι πυροβολισμοί έδιναν κι έπαιρναν. Στη γειτονιά μου σκοτώθηκε ένα παιδάκι 5.5 χρονών από αδέσποτη σφαίρα.

Μετά την μεταπολίτευση προσπάθησα να βρω τους σωτήρες μου της οδού Τοσίτσα 20. Νομίζω Ιωάννου λεγόταν η οικογένεια. Όμως όταν πήγα δεν έμεναν πια εκεί.

17 Νοεμβρίου 2017

Δημήτρης Κουτσογιάννης

Αναφορές

[1] Δ. Κουτσογιάννης, Εδώ Πολυτεχνείο... — 44 χρόνια μετά (<http://www.itia.ntua.gr/el/docinfo/1760/>), Αθήνα, 2017.

[2] Δικαστικό Πόρισμα του Εισαγγελέα Πρωτοδικών Δημήτρη Τσεβά, 14 Οκτωβρίου 1974 (<http://www.itia.ntua.gr/blog/wp-content/uploads/2017/11/porismatseva14.pdf>) (το έχω μεταφέρει από το αρχείο της εφημερίδας “Το Βήμα”).

[3] Λεωνίδα Καλλιβρετάκης (Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών), «Πολυτεχνείο ’73: Το ζήτημα των θυμάτων: Νεκροί και τραυματίες» (<http://www.itia.ntua.gr/blog/wp-content/uploads/2017/11/Apologismos17Noembrh.pdf>), στο Πολυτεχνείο ’73: ρεπορτάζ με την Ιστορία, vol. 2, εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα 2004. (από το πρωτότυπο που υπάρχει στο wayback (<http://web.archive.org/web/20160405134953/http://helios-cie.ekt.gr/EIE/handle/10442/8782>)).

[4] Ν. Γιαννάκης, «Πολυτεχνείο» Νοέμβρης του 1973 και λίγο μετά, Αθήνα, 2017. (<http://www.itia.ntua.gr/el/docinfo/1759/>)

[5] Μ. Απειρανθίτου Δρογκάρη, Όλη η αλήθεια για την εκπομπή-ντροπή του Μαστοράκη για το Πολυτεχνείο, 2013. (<http://www.kamarinia.gr/article/item/186914-ole-c-aletheia-gia-ten-ekpobe-drope-tou-mastorake-gia-polutehneio-eikonesvideo>)

3 Responses to Αναμνήσεις από τον Νοέμβρη του 1973

Νίκος Μαμάσης says:

18 November 2017 at 19:16 (Edit)

Πολύ δυνατό.

Τα ιστορικά γεγονότα “συνοψίζονται” σε βιβλία, πολλές φορές με τρόπο που αλλάζει την ίδια την ιστορία. Οι προσωπικές εμπειρίες κατεβάζουν ιστορικά γεγονότα σε ανθρώπινο επίπεδο και φανερώνουν πτυχές που έχουν αγνοηθεί

Η ειλικρίνεια του κειμένου, του δίνει ιστορική αξία

Εχώ διαβάσει πολλές προσωπικές μαρτυρίες από διάφορα ιστορικά γεγονότα, αλλά αυτή του Δημήτρη είναι από τις καλύτερες

Παναγιώτης Τσανάκας says:

19 November 2017 at 13:43 (Edit)

Γλαφυρές μαρτυρίες, με τέτοια συνοχή που δεν αφήνει καμία αμφιβολία για την αυθεντικότητά τους.

Αναρωτιέμαι όμως,

– πώς χάθηκε η ευκαιρία να μεταβληθεί αυτή η αυθόρμητη εκδήλωση μαζικής αντίστασης σε μια σπουδαία αφετηρία για την αναγέννηση της χώρας μας;

– γιατί δεν αναδείχθηκε μια ηγετική μορφή που θα καθοδηγούσε αποτελεσματικά το λαϊκό αίσθημα και τα δημοκρατικά αιτήματα του εκσυγχρονισμού στην πολιτική και στην οικονομία;

– πώς ξεγελάστηκε η τότε αφρόκρεμα της κοινωνίας και δεν διείδε τί θα ακολουθούσε, με την στυγνή ιωαννινδική δικτατορία και την εθνική συμφορά της Κύπρου;

Βασίλης Α. Ζούκος says:

19 November 2017 at 18:37 (Edit)

Πηγαία μαρτυρία που συνεισφέρει στην ιστορική αποκατάσταση των γεγονότων.

Σε ευχαριστούμε Δημήτρη.

Μιά απόπειρα απαντήσεων στα ερωτήματα του κ. Π. Τσανάκα.

- Η κοινή συνισταμένη των συγκεντρωμένων, ήταν το αίτημα της πτώσης της συνέχειας της δικατορίας. Το αίτημα αυτό ήταν απλά μία αρνητική τοποθέτηση, που άφηνε περιθώρια για οποιοσδήποτε λύσεις μετά τη πτώση της.

(Το σύνολο των ενδεχομένων που συνεπάγεται η πρόταση «κάτω η χούντα», είναι τεράστιο. Κινείται σε ένα φάσμα από την αποκατάσταση του προδικτατορικού κοινοβουλευτισμού, μέχρι τη «λαϊκή εξουσία».)

Παρ' ότι ένας μεγάλος αριθμός κατοίκων της Αθήνας ήταν συναισθηματικά συμπαθής προς τους εξεγερμένους, εν τούτοις δέν συμμετείχε στις εκδηλώσεις.

Αυτοί οι κάτοικοι φοβισμένοι τον Νοέμβριο του 1973, τον Ιούλιο του 1974 δέχθηκαν με αγαλίαση και ενθουσιασμό τη παράδοση της εξουσίας από τη δικτατορία του Ιωαννίδη στον Κ. Καραμανλή, που το μόνο που υποσχόταν ήταν την αποκατάσταση του προδικτατορικού κοινοβουλευτισμού, με άρση των περιοριστικών νόμων για την αριστερά, σύν τη κατάργηση της μοναρχίας.

- Η ηγετική μορφή που αναδείχθηκε με τη μεταπολίτευση του 1974 ήταν αυτή του Κ. Καραμανλή, γιατί απλούστατα αυτή εκπροσωπούσε το πλειοψηφικό αίσθημα της εποχής.

- Αν σαν αφρόκρεμα της κοινωνίας της τότε εποχής θεωρείται το σύνολο των εξεγερμένων (δηλ. αυτών που συμμετείχαν στα γεγονότα) και λαμβάνοντας υπ' όψη τα κίνητρά τους, (που ήταν κυρίως η πτώση της συνέχειας της δικτατορίας), καθώς και το νεαρό της ηλικίας, μπορούμε πολύ λογικά συμπεράνουμε ότι:

1. Δέν ήταν γνώστες των εσωτερικών διενέξεων της δικτατορίας.
2. Ακόμα περισσότερο, δέν ήταν γνώστες των σχεδιασμών των υπερκείμενων του δικτατορικού καθεστώτος και της συνέχειάς του εξωελληνικών κέντρων.

Ο πόθος για ένα πολιτικό σύστημα απαλλαγμένο από τους περιορισμούς του υπάρχοντος καθεστώτος ήταν η κυρίαρχη κινούσα δύναμη σε αυτή την εξέγερση. Αυτό προκύπτει και από τις προσωπικές μαρτυρίες των συμμετεχόντων.